

สรุป

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยแท้จริงแล้วมีเรื่องราวสำคัญ ๆ และน่าสนใจอยู่มากมายหลายคานนอกเหนือไปจากเรื่องเกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และบทบาทของประเทศไทยในสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งได้มีผู้นำไปศึกษาในรายละเอียดกันอย่างมากมาย จนกระทั่งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้อีก ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานแก้ไขสนธิสัญญาเสียเปรียบ กับการตัดสินใจนำประเทศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งแรกเท่านั้น ได้ตัดโอกาสที่จะทำความเข้าใจถึงนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยรัชการที่ 6 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะยกฐานะทางการเมืองของประเทศให้สูงขึ้นในสายตาของประเทศทั่วโลก เพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือกันทั่วไปว่าประเทศไทยก็มีฐานะเป็นประเทศเอกราชโดยสมบูรณ์ และมีศักดิ์ศรีสูงเสมอเทียมานอารยประเทศ ฉะนั้นการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในเรื่องทั้งสองจึงเป็นเพียงวิถีทางประการหนึ่งที่จะให้บรรลุถึงเป้าหมายของนโยบายดังกล่าว และในขณะเดียวกันรัฐบาลก็จำเป็นต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศคานอื่น ๆ ด้วยความระมัดระวังและสุ่มรอบคอบอีกด้วย ทั้งนี้ ผลที่ปรากฏคือทั่วโลกได้ประจักษ์ถึงความสามารถขององค์พระประมุขของชาติไทย และรัฐบาลของพระองค์ที่ทรงประสบความสำเร็จในการเดินหมากรุกทางการเมืองอย่างชาญฉลาด จนกระทั่งสามารถเสริมสร้างฐานะและเกียรติภูมิของประเทศให้ทัดเทียมเสมอเทียมกับอารยประเทศทั้งหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานในการก้าวเข้าไปอยู่ร่วมกับสังคมนานาชาติอย่างมั่นคงต่อไปในอนาคต

วิเทศนโยบายแห่งการแสวงหาการรับรองจากนานาประเทศของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ครั้งพระองค์ยังทรงดำรงพระยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร และกำลังเสด็จอยู่ในยุโรปเพื่อศึกษาวิชาการต่าง ๆ การเสด็จไปร่วมงานพระราชพิธีในราชสำนักยุโรปแทนองค์สมเด็จพระราชบิดาคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สร้างความสนิทสนมและความเข้าใจอันดีระหว่างราชสำนักของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเท่ากับเป็นพื้นฐาน

ให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเหล่านั้นดำเนินไปด้วยความราบรื่นกว่าเดิม และเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติ การเชิญผู้แทนจากต่างประเทศมาร่วมในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย ก็มีวัตถุประสงค์ในการประกาศพระเกียรติยศขององค์พระประมุขของไทยแอมแปงอยู่เบื้องหลัง

ตลอดระยะเวลาที่ครั้งศตวรรษนับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับมหาประเทศตะวันตก โลกได้เปลี่ยนแปลงไปมากในทางเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ประเทศไทยกับทวีปยุโรปได้เพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในกันและกันยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ประเทศไทยมิได้เป็นของแปลกใหม่สำหรับพวกฝรั่งอีกต่อไปแล้ว และประเทศไทยเองก็ได้ค้นคว้าโดยอาศัยผลแห่งสัญญาที่ได้ทำไว้กับโลกตะวันตก ด้วยทฤษฎีหมายอันทันสมัย การบริหารที่มีประสิทธิภาพและคัมภีร์ภาพ ความสมบูรณ์ไม่มีที่ติของวิถีชีวิตของประชาชน และสิ่งอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ประเทศไทยได้นำเอาสิ่งเหล่านี้ออกมาจากอดีตกาล และได้ปรุงแต่งให้เขารูปโฉมปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดผลประการสำคัญคือ เกิดเป็นประเทศไทยในรูปโฉมใหม่ที่มีความทันสมัย เสมอกับอารยประเทศทั้งหลายในเวลานั้น และผู้ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อ นำความเปลี่ยนแปลงอย่างน่าทึ่งนี้ไปเผยแพร่ให้ทั่วโลกรู้จัก เห็นจะไม่พ้นไปจากผู้แทนทางการทูตของประเทศของเราเอง รัฐบาลไทยตระหนักถึงความจริงในข้อนี้เป็นอย่างดี จึงได้พยายามขยายและกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาประเทศเท่าที่จะพึงกระทำได้ตามขีดความสามารถหรือภายในข้อจำกัดบางประการอันได้แก่การเงินงบประมาณไม่พอเพียง และการขาดกำลังคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งรัฐบาลได้แก้ไขด้วยการแต่งตั้งผู้แทนคนหนึ่งให้ไปประจำหลายประเทศที่ใกล้เคียงกันพอที่จะเดินทางไปราชการระหว่างกันได้สะดวก เช่น กลุ่มประเทศฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และโปรตุเกส เป็นต้น ถึงกระนั้นการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตระหว่างกันก็ยังคงดำเนินไปโดยสม่ำเสมอเพื่อใ้บรรลุถึงจุดประสงค์ข้างต้น ส่วนประเทศที่ยังไม่มีความสำคัญถึงขั้นต้องแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูต รัฐบาลก็มักพิจารณาให้เป็นความสัมพันธ์ระดับกงสุลระดับต่าง ๆ ไปพลางก่อน ซึ่งเป็นการไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ เพราะกงสุลก็ติดศึกก็มักดำรงตำแหน่งโดยไม่ขอรับเงินเดือน

อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้ ประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศมหาอำนาจรวมทั้งสิ้น 16 ประเทศ เพิ่มขึ้นจาก 15 ประเทศในสมัย

รัชกาลที่ 5 มีความสัมพันธ์ระดัปลงสุดประจำเมืองต่าง ๆ ของทั้งประเทศเอกราช และ
 ใต้อาณานิคมอีก 59 เมืองใน 24 ประเทศ และมีผู้ช่วยทูตทหารบกประจำยุโรปถึง 9 ประเทศ
 ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ได้มีโอกาสต้อนรับผู้แทนทางการทูต กงสุล ตลอดจนผู้ช่วยทูตทหารบก
 ของนานาประเทศซึ่งมีสัมพันธ์ไมตรีกับไทยเป็นอย่างดีเช่นกัน ทั้งหมดนี้ได้แสดงถึงการขยาย
 ตัวของความสัมพันธ์ทางการทูตอันเป็นนิมิตที่สำคัญสำหรับการติดต่อกับต่างประเทศของไทย

อันที่จริงการแต่งตั้งผู้แทนของรัฐบาลไปประจำต่างประเทศ เท่ากับเป็นการประกาศ
 อยู่ในตัวเองว่าประเทศไทยนั้นเป็นรัฐอธิปไตยรัฐหนึ่งในเอเชียที่มิได้ตกอยู่ภายใต้การปกครอง
 ของมหาอำนาจชาติใด แต่ในทางปฏิบัติแล้วประเทศไทยมีเอกราชแต่เพียงในนาม หรือมี
 เอกราชเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะเอกราชทางการศาลและการเก็บภาษีอากรยังคงถูกจำกัด
 อยู่ภายใต้พันธสัญญาของสนธิสัญญาต่าง ๆ ในลักษณะเดียวกับที่ไทยได้ทำกับอังกฤษเมื่อปี พ.ศ.
 2398 และยิ่งนานวันไปรัฐบาลก็ต้องประสบกับปัญหาความยุ่งยากทางการปกครองภายในและ
 การคลังยิ่งขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งประการหลังซึ่งการคลังของประเทศไทยได้ทรุดหนัก
 ลงอย่างมาก รัฐบาลไม่มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายตามงบประมาณที่ตั้งไว้ ถึงกับต้อง
 กุ้มเงินจากต่างประเทศมาใช้จ่าย และลงทุนในการพัฒนาประเทศหลายครั้งด้วยกัน ฉะนั้น
 เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของนโยบายของประเทศดังกล่าวมาแล้ว รัฐบาลจึงมีภาระหน้าที่
 เบื้องต้นในการดำเนินงานเพื่อให้ได้กลับคืนมาซึ่งเอกราชโดยสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังหา
 โอกาสเหมาะสมสำหรับทำความตกลงแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคเหล่านั้นไม่ได้คราวยจน
 กระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้นในปี พ.ศ. 2457 และประเทศไทยได้ร่วมประกาศ
 สงครามเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรด้วย ดังนั้นเมื่อสงครามสิ้นสุดลงโดยที่สัมพันธมิตรเป็นฝ่ายมี
 ชัย ประเทศไทยจึงได้รับผลประโยชน์หลายประการ นับตั้งแต่ได้รับการยกเลิกสนธิสัญญาที่
 ไทยทำเสียเปรียบกับคู่สงคราม¹ การได้รับเงินค่าปฏิกรรมสงคราม² และได้รับเกียรติให้เข้า

¹ คือ เยอรมันและออสเตรีย-ฮังการี.

² เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 2 ล้านบาท.

รวมประชุมลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส แต่ข้อสำคัญที่สุดซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบรรลุถึงเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 6 นั่นคือ ประเทศไทยได้รับเชิญให้เป็นสมาชิกริเริ่มก่อตั้งองค์การสันนิบาตชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับว่าประเทศไทยก็มีฐานะ และสิทธิเท่าเทียมกับนานาประเทศ อีกทั้งยังมีสิทธิมีเสียงรวมในการตัดสินใจปัญหาระดับโลกเสมอกับมหาประเทศอีกด้วย

นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะแสดงความกระตือรือร้น และความสามารถที่จะอยู่รวมและรับผลประโยชน์จากระบบการเมืองสมัยใหม่ รัฐบาลดำเนินนโยบายถูกต้องในการให้ความสนับสนุนและเต็มใจร่วมมือในกิจการงานทั้งปวงขององค์การโดยหวังผลเพียงเพื่อให้ชื่อเสียงของไทยเป็นที่ยอมรับนับถือจากนานาประเทศ อีกทั้งเพื่อจรดโลงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ขององค์การที่มุ่งจะรักษาสันติภาพและความมั่นคงของโลก อย่างไรก็ตามประเทศไทยไม่อาจปฏิเสธผลประโยชน์ด้านอื่น อาทิ ด้านวิชาการสมัยใหม่ที่ได้รับการเข้าร่วมในกิจกรรมขององค์การได้แม้ว่ารัฐบาลจะไม่เล็งเห็นความสำคัญมากเท่ากับผลทางการเมือง ฉะนั้น ในสถานการณ์ของสมัยรัชกาลที่ 6 นี้ การเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติจึงเท่ากับได้ช่วยยกฐานะทางการเมืองของประเทศไทยให้สูงขึ้นกว่าเดิมในวงการเมืองโลก

ความยินดีและเต็มใจในการอยู่รวมในสังคมนานาชาติของประเทศไทย ได้แสดงออกอย่างเห็นได้ชัดจากความร่วมมือทางด้านการเมือง การเงิน และด้านอื่น ๆ ที่จะพึงกระทำได้ในกิจการทั้งปวงที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม สำหรับด้านการเมือง ประเทศไทยก็ร่วมมืออยู่แล้วทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยยึดถือปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่จะรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศโดยเคร่งครัด อีกทั้งยูแชนไทยยังได้มีส่วนร่วมประชุม และออกเสียงในปัญหาระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น เรื่องการลกดาลังอาวูชเป็นต้น อีกประการหนึ่งประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือทางด้านการเงินด้วยดีเสมอมา ถึงแม้ว่าภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งแรกแล้ว ฐานะทางการคลังของรัฐบาลจะทรุดลงและไม่ค่อยมั่นคงเท่าใดนัก แต่ควยสำนักที่เป็นสมาชิกผู้ริเริ่มก่อตั้งองค์การนี้ด้วยประเทศหนึ่ง ทำให้รัฐบาลเต็มใจรับภาระหนักในการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากเพียงเพื่อแลกกับการบรรลุถึงซึ่งเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ด้วยเหตุนี้เองประเทศ

ไทยจึงได้ชื่อว่าเป็นประเทศเล็กซึ่งไม่เคยค้างชำระเงินค่าบำรุงของสมาชิก หรือเงินบริจาคช่วยเหลือใด ๆ เลย นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของสันนิบาตชาติอย่างเข้มแข็ง อาทิส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมสมัชชาด้วยทุกครั้ง ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกรรมการในคณะกรรมการทั้งหกของสมัชชาตามที่ได้รับเกียรติแต่งตั้งให้เป็นอย่างเต็มความสามารถ ให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมแก่ประเทศที่ได้รับความทุกข์ยากอันเนื่องมาจากภัยพิบัติทั้งปวง ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะสมาชิกของหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้การควบคุมของสันนิบาตชาติ เช่น สหภาพสากลไปรษณีย์ สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ และองค์การอนามัย เป็นต้น

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ตลอดระยะเวลาเพียง 7 ปี ในปลายสมัยรัชกาลที่ 6 ที่ประเทศไทยเข้าไปมีบทบาทในองค์การสันนิบาตชาติ ซึ่งเป็นที่รวมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนั้น ได้มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่ชื่อเสียงของชาติไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับนับถือกันในบรรดาประเทศสมาชิกทั้งหลาย ทั้งนี้นอกจากจะทำให้ประเทศไทยได้บรรลุถึงเป้าหมายของนโยบายของชาติซึ่งเป็นผลทางด้านการเมืองแล้ว รัฐบาลยังได้รับผลประโยชน์พลอยได้ทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งนับว่าคุ้มค่ากับความร่วมมือที่รัฐบาลให้แก่องค์การนี้อย่างน่าพอใจ

สำหรับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้ ได้ขยายตัวออกไปมากกว่าเดิม การติดต่อระหว่างกันมีทั้งทางการค้าชาย การกู้ยืมเงิน ตลอดจนการลงทุนจากต่างประเทศ แทนนโยบายของรัฐบาลทางด้านเศรษฐกิจและการคลังยังคงมีลักษณะค่อนข้างอนุรักษ์นิยม และยังผูกพันอยู่กับนโยบายทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ถ้าหากพิจารณาเฉพาะการค้าระหว่างประเทศของไทยซึ่งได้พัฒนาและขยายตัวขึ้นมากนับตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ได้ทรงเปิดประเทศด้วยสนธิสัญญาที่ไทยทำกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 นั้น ล่วงเข้ามาสมัยรัชกาลที่ 6 การค้าชายกับต่างประเทศยิ่งไต่เต้าเป็นที่น่าสนใจแก่รัฐบาลอยู่ อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่มาใหญ่ของรายได้ของรัฐทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าประเทศไทยมีดุลการค้าได้เปรียบเสมอมาก็ได้ สินค้าออกที่สำคัญยังคงเป็นผลผลิตจากเกษตรกรรม เช่น ข้าว ไม้สัก และฝ้าย ในขณะที่สินค้าเข้าส่วนมากได้แก่เครื่องอุปโภคบริโภคที่เป็นสินค้าสำเร็จรูป ตลาดการค้าของไทยมีอยู่ทั่วไปทั้งในเอเชีย ยุโรป และอเมริกา แต่แห่งที่สำคัญที่สุดคือ ตลาดฮ่องกง และสิงคโปร์ ซึ่งสินค้าออกของไทยส่วนใหญ่ส่งไปขายที่นั่น แล้วจึงส่งต่อไปยังที่อื่น

สินค้าเข้าที่ชาวไทยนิยมกันมากได้แก่สินค้าฟุ่มเฟือยจากยุโรปและอเมริกา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าดุลการค้าจะใกล้เคียงกัน แต่รัฐบาลก็หาได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศอย่างเต็มที่ไม่ เพราะผลกำไรส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของชาวต่างประเทศที่เข้าดำเนินธุรกิจทางค้านี้ มิฉะนั้น ประเทศไทยก็คงจะมั่งคั่งกว่าที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ดี การค้าระหว่างประเทศก็ได้ช่วยสนับสนุนความสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทยให้รุดหน้ายิ่งขึ้น การติดต่อทางค้าเศรษฐกิจเริ่มทวีความสำคัญขึ้นมาก ทั้งนี้เพราะรัฐบาลต้องไขว่คว้าหาหนทางช่วยเหลือชาวช่วยให้ความสัมพันธ์ดำเนินไปโดยราบรื่น แต่ที่เห็นได้ชัด ๆ คือรัฐบาลต้องขยายความสัมพันธ์โดยเฉพาะระดับกงสุลไปตามเมืองที่มีการติดต่อค้าขายกับประเทศไทยอยู่เสมออีกด้วย

เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศนั้น รัฐบาลถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนจะตัดสินใจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไป และถ้าหากปราศจากความจำเป็นอย่างรีบด่วนแล้ว รัฐบาลมักจะไม่ค่อยหาทางออกด้วยการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ ทั้งนี้ เพราะเห็นว่าการกู้เงินเป็น State Loan นั้นเป็นหนทางให้รัฐบาลต่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการนั้น ๆ โดยง่าย ซึ่งจะก่อให้เกิดข้อยุ่งยากไปถึงการปฏิบัติงานอื่น ๆ ด้วย ดังเช่นที่รัฐบาลเปลี่ยนมาใช้เงินคงคลังจัดสร้างทางรถไฟแทนการกู้เงินจากต่างประเทศ มาลงทุนดังกล่าวเคยเกรงว่าประเทศเจ้าของเงินจะเข้ามาใช้อิทธิพลแทรกแซงกิจการรถไฟ อันเป็นกิจการที่มีความสำคัญต่อรัฐบาลทั้งในแง่การเมืองและการปกครอง แหล่งเงินทุนใหญ่ของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ก็คืออังกฤษ ในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้รัฐบาลเคยดำริจะเปลี่ยนไปกู้เงินจากสหรัฐอเมริกา แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะเงื่อนไขเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยของธนาคารในสหรัฐฯ สูงกว่าในอังกฤษ

นอกจากนี้ รัฐบาลยังยึดถือนโยบายไม่ส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างประเทศ ซึ่งเกิดจากความหวาดหวั่นในอิทธิพลทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจตะวันตก เพราะเห็นว่าการลงทุนอาจเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างอิทธิพลและเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในประเทศได้ไม่ยาก ในเมื่อประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเล็ก ๆ และยังแวดล้อมด้วยประเทศใกล้เคียงซึ่งล้วนตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกทั้งสิ้น ประสบการณ์จากการต่อสู้เพื่อความคงอยู่ของประเทศอิสระให้รอดพ้นจากการคุกคามและการแทรกแซงของ

มหาอำนาจอังกฤษกับฝรั่งเศสตลอดสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นเครื่องเตือนใจรัฐบาลในสมัยต่อมา คุ้มเหตุนี้ทำที่และขอเสนอของเอกชนชาวต่างประเทศที่ต้องการจะเข้ามาลงทุนประกอบกิจการต่าง ๆ จึงมักจะได้รับการปฏิเสธโดยสิ้นเชิง คุ้มหลักการที่ว่า "ไม่ยอมให้ทำไว้ ไม่มีทางจะเสียได้" อันเป็นแนวทางที่รัฐบาลใช้พิจารณาการลงทุนของต่างประเทศโดยไม่เลือกว่าเอกชนนั้นเป็นชาติมหาอำนาจใดและมีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศไทยอย่างไร ฉะนั้นเมื่อบริษัทอังกฤษจะขอสัมปทานค่าเงินกิจการโทรศัพท์ รัฐบาลจึงได้บอกปิดไปทันทีด้วยเกรงว่าจะเป็นการเสียหายทางการเมืองท่า ๆ กับเสียผลประโยชน์ของแผ่นดิน

ส่วนความสัมพันธ์ในค่านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากค่านการเมืองกับเศรษฐกิจซึ่งมีลักษณะปลุกย่อยแตกต่างกันไปจนไม่อาจจัดเข้ารวมกับความสัมพันธ์สองประเภทแรกนั้น ที่สำคัญที่สุดเห็นจะได้แก่การที่รัฐบาลวางจ้างชาวต่างประเทศไว้เป็นที่ปรึกษาและข้าราชการ เพราะเหตุที่พวกนี้ค่อนข้างจะมีอิทธิพลเหนือวงราชการของไทยโดยสามารถพูดจาหวานลอมและเสนอความคิดเห็นให้คณะรัฐบาลปฏิบัติตามได้ ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้ต่างประเทศถือโอกาสเข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศได้ ในการพิจารณาคัดเลือกชาวต่างประเทศเข้ารับราชการ รัฐบาลจึงมักจะพิถีพิถันเป็นพิเศษ เช่น ไม่ยอมวางจ้างชาติมหาอำนาจใหญ่ ๆ เข้ารับราชการทหาร คงจ้างเพียงชาติยุโรปเล็ก ๆ สำหรับตำแหน่งที่ปรึกษาราชการฝ่ายต่างประเทศซึ่งเป็นที่มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของประเทศ รัฐบาลก็ได้วางจ้างชาวอเมริกันแทนที่จะเป็นอังกฤษหรือฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการแทรกแซงของทั้งสองประเทศ และเนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นชาติใหญ่ที่ดำรงความเป็นกลางโดยไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในเมืองไทยมากมายเหมือนมหาอำนาจทั้งสอง ส่วนตำแหน่งที่ไม่ค่อยมีความสำคัญรัฐบาลก็คงพิจารณาตามคุณสมบัติและความสามารถ แต่ต้องระมัดระวังให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสม มิให้ชาติใดมีจำนวนมากกว่ชาติหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามการที่ปรึกษาและข้าราชการชาวต่างประเทศเหล่านี้ก็ได้ทำคุณประโยชน์แก่ราชการของไทยไว้มากมาย ทั้งยังเป็นแหล่งที่ข้าราชการไทยได้เรียนรู้วิชาการแผนใหม่โดยไม่ต้องไปศึกษายังต่างประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้ ตลอดระยะเวลา 15 ปีของรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยยังได้ติดต่อกับต่างประเทศในค่านอื่น ๆ อีกมาก ในสมัยนี้เองประเทศไทยสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของ

สภาประชาชาตสากล ซึ่งเท่ากับเป็นเครื่องยืนยันถึงความเจริญก้าวหน้าของกิจการของคนไทย จนกระทั่งสถาปนาประเทศสยามรับเข้าเป็นสมาชิกเหมือนกับประเทศที่เจริญแล้ว และในสมัยที่บ้านเมืองได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งนี้เอง ชาวต่างประเทศทั้งหลายต่างพากันหลั่งไหลเข้ามายังประเทศไทยด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน มีทั้งเข้ามาท่องเที่ยว ศึกษาหาความรู้ ตลอดจนกระทั่งมาสำรวจทรัพยากรของชาติก็มี และในสมัยแห่งการยกฐานะของประเทศ รัฐบาลต้องมีภาระหนักในการช่วยเหลือร่วมมือกับต่างประเทศในกิจการที่ได้รับการรับรอง ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยพร้อมแล้วที่จะก้าวเข้ามาอยู่ร่วมกับสังคมนานาประเทศ ตลอดจนยินดีที่จะรวมทุกข์และสุขกับประชากรโลก ดังนั้นไม่ว่าส่วนใดของโลกจะได้รับความเดือดร้อนจึงมักจะมีชื่อประเทศไทยเข้าร่วมบริจาคเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ด้วยแทบทุกครั้ง

ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แมว่าจะพิจารณาแต่เพียงผิวเผินจะพบแต่ความสงบสุขเพราะว่าบ้านเมืองได้รับการพัฒนาให้ทันสมัยขึ้นมาก และปราศจากเหตุการณคุกคามเอกราชและความมั่นคงของประเทศ ดังเช่นในรัชกาลก่อน แต่รัฐบาลก็ต้องรับภาระในการแสวงหาช่องทางสำหรับปลดปล่อยพันธะต่าง ๆ ที่มหาอำนาจหยิบยื่นให้ออก็คือ ความสำเร็จของรัฐบาลในการบรรลุถึงเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศคงได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากความสามารถ สติปัญญา ไหวพริบ และชั้นเชิงทางการทูตของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประกอบกับความสามารถในการปรับนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมที่จะกล่าวถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านอื่น ๆ ในลักษณะที่จะเผยแพร่เกียรติยศและชื่อเสียงของประเทศดังรายละเอียดที่ผ่านมานี้ในบทที่แล้ว ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้รัฐบาลได้บรรลุถึงเป้าหมายของนโยบายของประเทศอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผลที่สืบเนื่องโดยตรงมาจากแนวนโยบายต่างประเทศในรัชกาลที่แล้ว

ลักษณะเด่นชัดของการดำเนินนโยบายต่างประเทศอีกประการหนึ่งได้แก่ ความหวาดหวั่นต่อการแทรกแซงของมหาอำนาจตะวันตกมิได้มีอิทธิพลครอบงำประเทศไทยเพียงเฉพาะในรัชกาลที่ 5 เท่านั้น แต่ยังมีสืบต่อมาและมากขึ้นในรัชกาลที่ 6 นี้ด้วย การเร่ง

ขยายตัวทางทหารเป็นนโยบายซึ่งแสดงให้เห็นท่าทีของรัฐบาลที่มีต่อมหาอำนาจตะวันตกได้เป็นอย่างดี รัฐบาลมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในเรื่องการจ้างชาวต่างประเทศมารับราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งสูง ๆ ที่มีความสำคัญ การกู้เงินจากต่างประเทศ รวมทั้งการลงทุนจากต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากความหวาดเกรงว่ากิจการดังกล่าวอาจเป็นช่องทางใหม่ให้อำนาจเข้ามาอิทธิพลเหนือประเทศไทยได้โดยง่าย ลักษณะความหวั่นเกรงข้อนี้เอง ได้มีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการจำกัดการลงทุนของชาวต่างประเทศนั้นทำให้ไทยไม่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างพอเพียง ทั้งยังเป็นการตัดโอกาสของคนไทยที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากคนต่างชาติเพื่อนำมาพัฒนาประเทศได้เอง การลงทุนเท่าที่ปรากฏอยู่ก็มีได้ผลประโยชน์แก่รัฐบาลอย่างพอเพียง ถ้าหากจะพิจารณาถึงผลประโยชน์ซึ่งตกอยู่ในมือคนต่างดาวในรูปของผลกำไร เงินปันผล ตลอดจนเงินตราที่ส่งออกนอกประเทศ เหตุผลข้อนี้ถ้าหากรัฐบาลจะเปลี่ยนเป็นจัดวางมาตรการอันรัดกุมต่อชาวต่างประเทศที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในเมืองไทย แทนที่จะตั้งอยู่ในความหวาดหวั่นอิทธิพลแต่เพียงประการเดียว รัฐบาลก็อาจจะได้รับผลทางการพัฒนาเศรษฐกิจดีกว่านี้

ถ้าหากจะพิจารณาถึงประเทศที่มีความสัมพันธ์กับไทยจะเห็นว่า สองมหาอำนาจคู่แข่งคืออังกฤษกับฝรั่งเศสยังคงมีอิทธิพลและมีบทบาทในการเมืองของประเทศไทยอยู่เช่นเดียวกับในรัชกาลที่แล้วโดยฝ่ายแรกมีผลประโยชน์ทางการค้าในเมืองไทยเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ฝ่ายหลังมีจุดประสงค์ทางการเมืองมากกว่า และทั้งคู่ต่างก็มีอาณานิคมอยู่โดยรอบประเทศไทย จึงเกิดผลประโยชน์รวมกันในการประกันเอกราชของประเทศไทยเอาไว้ แต่ก็มีชาวรัฐบาลจะวางใจในสถานการณ์ที่เหมือนคลื่นใต้น้ำคงกล่าวเสียที่เดียว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตระเตรียมบ้านเมืองให้พร้อมที่จะต่อต้านการคุกคามจากสองมหาอำนาจ แต่มิใช่อะไรก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในตอนต้นรัชกาลเสียก่อน อังกฤษและฝรั่งเศสจึงหันเหความสนใจส่วนใหญ่ไปสู่เรื่องราวในยุโรป และเมื่อสิ้นสุดสงครามโลกแล้ว ประเทศส่วนใหญ่ก็มุ่งอยู่แต่การทำสนธิสัญญาสันติภาพ และปัญหาหลังสงคราม ดังนั้นในรัชกาลนี้จึงไม่ปรากฏกรณีอันเป็นการคุกคามเอกราชและความมั่นคงของไทยจากอังกฤษและฝรั่งเศสแต่อย่างใด นอกจากนี้อิทธิพลของสองมหาประเทศยังมีอยู่ในวงราชการของไทยโดยทางที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

ประจำกระทรวงกรมต่าง ๆ ซึ่งความคิดเห็นของพวกนี้ย่อมมีอิทธิพลต่อรัฐบาลไทยไม่มากนักน้อย
 อย่างไรก็ดี ในรัชกาลนี้ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มพบกับคู่แข่งสำคัญคือสหรัฐอเมริกา ประเทศ
 ไทยเริ่มสนใจสหรัฐอเมริกาเท่าที่แต่สหรัฐฯ ได้ชัยชนะสเปนในฟิลิปปินส์แล้ว ประกอบกับไทย
 นิยมนำใจรักความยุติธรรมของประเทศนั้น อาจสังเกตได้จากการที่สหรัฐฯ ไม่บีบบังคับยึด-
 ครองดินแดนจีนเหมือนชาติมหาอำนาจอื่น ๆ ข้อสำคัญคือ สหรัฐฯ ไม่มีผลประโยชน์ใน
 ประเทศไทยเหมือนเช่นประเทศอื่น รัฐบาลจึงไว้วางใจจ้างชาวอเมริกันเข้ามารับตำแหน่ง
 ที่ปรึกษาราชการฝ่ายต่างประเทศอันเป็นตำแหน่งมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของรัฐบาลไม่
 น้อยกว่าความเชื่อมั่นในความสามารถและซื่อสัตย์ของชาวอเมริกัน นอกจากนี้ ความสำเร็จ
 ในการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคยังเป็นผลมาจากทำหือละดูมอลวยและเห็นใจไทยของสหรัฐ-
 อเมริกาเป็นเบื้องต้น คำมั่นของประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในที่ประชุมทำสนธิสัญญาสันติภาพว่า
 สหรัฐฯ จะแก้ไขสนธิสัญญาใหม่กับไทยเป็นประเทศแรก เปรียบเสมือนเป็นกำลังใจให้รัฐบาล
 ริเริ่มการเจรจาโดยไม่ชักช้า และในภายหลังก็ถือเอาสนธิสัญญาใหม่ที่สหรัฐฯ ทำกับไทยเป็น
 แบบฉบับในการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับประเทศอื่นที่เหลือ ข้อที่น่าสังเกตคือ รัฐบาลไทยได้
 เกียรติและไว้วางใจแต่งตั้งพระยาภักดีฉานไมตรี (ดร. ฟรานซิส บี. แซยร์) ชาวอเมริกัน
 ผู้มีชื่อเสียงทางกฎหมายเป็นผู้แทนรัฐบาลไทยในการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับประเทศต่าง ๆ
 ในยุโรปอีกด้วย

นอกจากนี้ ลักษณะของความสัมพันธ์กับต่างประเทศของไทยยังแสดงให้เห็นถึงความ
 พยายามของรัฐบาลที่จะพึ่งตนเองในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ แม้ว่า
 รัฐบาลจะสามารถฉวยโอกาสจากการที่ต่างชาติยื่นข้อเสนอ เช่น การลงทุน หรือเงินกู้ต่างๆ
 แต่รัฐบาลก็ไม่แลเห็นความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องพึ่งพาต่างประเทศมากถึงเพียงนั้น ทั้ง ๆ
 ที่ในเวลานั้นฐานะทางการคลังของประเทศที่ไม่ค่อยมั่นคงน่าจะเป็นเหตุผลเพียงพอให้รัฐบาล
 ยินยอมรับข้อเสนอการลงทุนเพื่อแบ่งเบาภาระรายจ่ายด้านการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่าง-
 ยิ่ง การลงทุนสร้างทางรถไฟซึ่งรัฐบาลได้ลงทุนสร้างเองเป็นจำนวนเงินมากมาย ทั้งนี้เพราะ
 รัฐบาลคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ คือไม่ต้องการให้ต่างชาติมีโอกาสเข้าแทรกแซงในกิจการ
 ภายในของไทย ประกอบกับผลกำไรที่อาจได้จากการดำเนินงานเสียเอง ตลอดจนรัฐบาล

ปรารถนาที่จะใช้ทรัพยากร (ในกรณีนี้คือ เงินทุน) ของชาติไทยเองอีกด้วย